

מבוא

המאמרים המתפרסמים בחוברת הנוכחית נכתבו במסגרת קורס הידוע בשם "הקולוקוויום", המוצע לתלמידי התואר השני בפקולטה לאמנויות. זו השנה השנייה – והאחרונה – שהקולוקוויום הוקדש לנושא "ייצוג היופי והכיעור באמנויות". קשה להיפרד מנושא כה מעניין וכה רלבנטי לאמנויות!

היפה והמכוער הם צמד מושגים מנוגדים, הכרוכים זה בזה. קיומו של האחד תלוי בקיומו של השני. בפוסטר של הכנס המסיים את הקולוקוויום מופיע רישום של לאונרדו דה וינצ'י, הידוע בשם "היפה והמכוער", ובו רואים איש צעיר ויפה תואר ומולו זקן גרום ומכוער. הצעיר, ראשו מכוסה תלתלים; הזקן – ראשו קרח; זה – עורו מתוח, וזה – עורו מדולדל. צמד הניגודים של נעורים וזקנה מגלם את הסתירה, וגם את ההשלמה, שבין היופי לכיעור. הנגדה זו היא כמובן רק אפשרות אחת. אפשרויות אחרות הן שמן מול רזה, קונבנציונלי מול מקורי, פריצות מול מוסריות, פרופורציה מול עיוות, בריאות מול מחלה, ועוד. מעניין לציין שלא הרבה יצירות מעמתות בין היפה למכוער: בדרך כלל מוצג רק צד אחד, והשני מובלע, מופיע רק באימפליקציה, אבל, בכל זאת, אין לאחד משמעות ללא האחר, בניגוד לאחר, כמו שאין משמעות לאור ללא החושך ולהפך.

במאמרים השונים המוצגים כאן נפרסים הניגודים השונים האלה בניתוחן של מגוון יצירות בתחומי האמנויות השונים, מגוון המציין את תחומי ההתעניינות של המשתתפים. טווח הדיון משתרע מן היפה והמכוער במציאות ועד לייצוגם באמנויות, מן המראה היפה או המכוער ועד השימוש המטפורי והמופשט במונחים אלה, מושגי היופי כפונקציה של תקופה ותרבות, קונבנציות של יופי והערעור עליהן. לכל אלה השלכות מעניינות על תרבות היופי של זמננו, שהיא רב-תרבותית מזה, ומוכתבת על ידי תעשיית היופי והפרסומת מזה.

ההתערבות של מניעים כלכליים, דתיים ופוליטיים בייצוג היפה והמכוער וכפייתם על תרבות התקופה איננה כמובן חדשה. כך, דרך משל, באנגליה, בתקופה האליזבתית, נכתבו יצירות וציורו תמונות שבהן הוצגה המלכה אליזבת כיפה, בדמותה של האלה דיאנה, בשעה שכיעורה היה מן המפורסמות. לא היה צורך בריטוש תמונתה בדיעבד, או במריחת שכבת איפור עבה לפני הצילום, כמו שעושים לפוליטיקאים בזמננו, שכן אפשר היה לציירה מראש כיפה. החנופה השתלמה וגם מנעה הסתבכות עם השלטונות.

המאמרים בחוברת הם פרי עבודה מאומצת במהלך סמסטר שלם. העבודה בקולוקוויום נעשית במסגרת הנושא המשותף, אבל כל אחד מן המשתתפים מעצב לו נושא המעניין אותו, בתחום המעניין אותו, ועליו הוא עובד. העבודה משבוע לשבוע היא מונחית. אנחנו עובדים על מציאת הנושא וגיבושו, על המחקר, פיתוח הרעיונות ובניית הטיועונים, מציאת ביבליוגרפיה הולמת, וגם על

ניסוח הדברים ואופן כתיבתם. ההנחיה נועדה לשכלל מיומנויות כתיבה, מחקר וחיבה, אבל, בכל שלב ושלב, הסטודנט חופשי לקבל או לדחות את הביקורת המוצעת לו והוא לבדו אחראי על הדברים הנאמרים במאמר וחתום עליו. קבלת האחריות הזו היא אולי החלק החשוב ביותר בלימודי הקולוקווים.

חנה שקולניקוב